

Отримано

29.04.2024р.

Полова спеціалізованої
вченої ради

ДФ 26.133.061

д.п.н., проф. Горанко М. В.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.061
у Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка,
доктору педагогічних наук, професору,
професору кафедри освітології та
психолого-педагогічних наук
Факультету педагогічної освіти
Марії БРАТКО

Рецензія

Кошарної Наталії Володимирівни, кандидата педагогічних наук, доцента, завідувача кафедри іноземних мов і методик їх навчання Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка на дисертаційну роботу Вакулової Ірини Василівни «Розвиток інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

1. Актуальність дисертаційного дослідження обумовлена реаліями сучасного глобалізованого світу, потребою у педагогах, які були б здатні успішно реалізовувати актуальні інноваційні освітні завдання відповідно до сучасних викликів. Вивчення документів ради Європи з питань освіти засвідчує зацікавленість питанням розвитку інноваційного потенціалу майбутніх педагогів. Враховуючи зміцнення позицій України на європейському політичному просторі, що позитивно впливає на всі сфери діяльності, включаючи освіту, актуальність зазначеного дослідження є очевидною. Відтак, є об'єктивна потреба українського суспільства в ініціативних педагогах, зокрема вчителів іноземних мов, здатних до впровадження інновацій в освітній процес. Це має бути педагог інноваційного типу, готовий до інноваційної діяльності та відповідною системою підготовки в

зкладах вищої освіти. Наукові розвідки щодо соціальної значущості порушеної проблеми довели актуальність питання розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов через імплементацію інноваційних принципів у системі фахової підготовки зазначених спеціалістів, від яких залежить ефективність проведення інноваційних освітніх реформ. У процесі фахової підготовки особлива увага приділяється учителям іноземних мов, критично та творчо мислячих, з розвиненим адаптаційним та інноваційним потенціалом, готових до генерування, засвоєння та впровадження інноваційних ідей у майбутній педагогічній практиці. Охоплена авторкою проблематика висвітлена у контексті сучасної парадигми організації підготовки майбутніх учителів іноземних мов та забезпечення належної ефективності здобуття вищої освіти.

2. Наукова новизна результатів дисертації. Безперечно, дисертація характеризується *науковою новизною*, яка полягає в тому, що *вперше* визначено поняття «розвиток інноваційного потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов»; виокремлено та схарактеризовано структурні компоненти інноваційного потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов; визначено відповідні етапи розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов; обґрунтовано організаційно-педагогічні засади розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов (збагачення системи мотивів інноваційно-професійного самовизначення, доповнення освітньо-професійних та робочих програм, навчальна співпраця з використанням цифрових освітніх інструментів, застосування зворотного зв'язку, що передбачає рефлексію всіх суб'єктів педагогічного процесу); розроблено діагностичний інструментарій дослідження – критерії, показники та рівні розвитку інноваційного потенціалу.

Окрім того, Вакуловою І.В. було уточнено сутність ключових понять дослідження: «інновація», «інноваційність», «інноваційна людина», «педагогічна інноватика», «потенціал», «розвиток»; подальшого розвитку набули методичні

практики, інноваційні форми та методи розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземної мови у фаховій підготовці.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Аналіз дисертаційної роботи дає всі підстави для констатування її вагомого теоретичного і практичного значення.

Зокрема, Вакуловою І.В. визначено, що розвиток інноваційного потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов є динамічним, поетапним, інтегративним, безперервним процесом позитивних змін взаємопов'язаних компонентів, які за умови актуалізації та реалізації уможливають успішне становлення вчителя іноземної мови інноваційного типу, що здатний до активної педагогічної інноваційної діяльності, нестандартного мислення, відмови від стереотипів та репродукції, адаптації до змін та самореалізації, професійного вдосконалення упродовж життя; виокремлено та схарактеризовано структурні компоненти інноваційного потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, діяльнісно-творчий та результативно-оцінювальний; виокремлено етапи розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов: акумуляція, актуалізація, реалізація; представлено організаційно-педагогічні засади розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов: збагачення системи мотивів інноваційно-професійного самовизначення, доповнення освітньо-професійних та робочих програм, навчальна колаборація з використанням цифрових освітніх інструментів, застосування зворотного зв'язку, що передбачає рефлексію всіх суб'єктів педагогічного процесу.

Ціннісним є уточнення термінологічного інструментарію проблеми і аргументована пропозиція авторського розуміння таких понять як *«інноваційний потенціал майбутнього вчителя іноземних мов»* та *«розвиток інноваційного потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов»*.

Авторкою розроблено діагностичний інструментарій дослідження – критерії (спонукальний, гностичний, процесуальний, рефлексивний), показники та рівні розвитку інноваційного потенціалу (репродуктивно-імітаційний, перетворювально-корекційний, продуктивно-інноваційний).

На позитивну оцінку також заслуговують практичні результати дослідження. Вакуловою І.В. представлено авторський YouTube-канал, контент якого складається з практичних порад з методики навчання англійської мови майбутніх педагогів, серії відеолекцій з дисципліни «Історія зарубіжної літератури» у змісті фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Ціннісним доробком Вакулової І.В. є розроблений авторський сайт «Професійна майстерня» для майбутніх і практикуючих учителів іноземної мови та зарубіжної літератури, який містить навчально-методичні кейси з фахових дисциплін: «Іноземна мова», «Методика навчання іноземних мов», «Зарубіжна література». Окремим практичним доробком є створення електронних посібників, які спрямовані на допомогу майбутніх учителів іноземної мови та зарубіжної літератури.

Результати дослідження можуть бути впроваджені в практику роботи педагогічних університетів та інших навчальних закладів України, а також застосовані при розробці фахової навчально-методичної літератури та робочих програм навчальних дисциплін.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження

Науково-пошукові дії Вакулової І.В. мають обґрунтований характер і відповідають методології дослідження. Глибокий змістовий аналіз автентичних англійських джерел забезпечив достовірність дослідження та виокремлення нових фактів, зокрема уточнення базових понять дослідження у розрізі англійського професійного дискурсу.

Ґрунтовне вивчення та критичний аналіз джерельної та нормативно-правової бази (405 найменувань, з них 137 – англійською мовою) з питань підготовки педагога загалом і розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці зокрема, дає підстави стверджувати про достовірність зазначених у роботі фактів та високу ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ціннісним доробком Вакулової І.В. є введення до вітчизняного наукового обігу нових персоналій та першоджерел. Варто зазначити, що іноземні джерела були опрацьовані дисертанткою в оригіналі. Узагальнення результатів вивчення наукових джерел дало змогу обґрунтувати методологічні засади дослідження, уточнити його базові поняття, їх взаємозв'язки та взаємозумовленість, визначити специфіку розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці

Висновки і рекомендації, які були зроблені на основі проведеної експериментальної роботи, можуть бути використані у фаховій підготовці студентів філологічних спеціальностей з метою розвитку їхнього інноваційного потенціалу, а також будуть корисними слухачам інститутів післядипломної педагогічної освіти, у системі підвищення кваліфікації викладачів вищої школи.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією

Наукова робота свідчить, що автор добре володіє методами науково-педагогічних досліджень, уміннями систематизувати фактичний матеріал. Представлена дисертаційна робота виявляє самостійність пошуку автора при дослідженні досить складної педагогічної проблеми. У процесі дослідження Вакуловою І.В. було застосовано комплекс методів, які свідчать про високий рівень виконання поставленого наукового завдання, зокрема: теоретичні (системно-аналітичний, порівняльний аналіз для з'ясування стану дослідженої

проблеми; синтез, систематизація та узагальнення; структурно-функціональний метод, класифікація, порівняння, узагальнення, моделювання) та емпіричні (педагогічне спостереження, опитування, тестування, бесіда, анкетування, інтерв'ювання, самоспостереження, самооцінювання). Проведений Вакуловою І.В. педагогічний експеримент підтвердив ефективність розроблених організаційно-педагогічних засад розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов, а застосована математична статистика засвідчує достовірність отриманих результатів. Все вище зазначене підтверджує оволодіння автором методологією проведення наукового дослідження у повній мірі, про що свідчить визначення наукової новизни, теоретичного значення, обґрунтованості основних теоретичних положень і висновків, структурування і зміст досліджуваної проблеми, апробації та впровадженням результатів дослідження на практиці. Представлені результати дослідження є науковим здобутком автора.

6. Апробація результатів дисертації

Основні положення та результати дисертаційного дослідження було представлено Вакуловою І.В. на наукових та науково-практичних заходах різних рівнів: міжнародних та всеукраїнських конференціях, міжнародних наукових школах тощо. На користь практичної значущості дослідження свідчить презентація автором лінійки навчально-методичних розробок в межах роботи навчально-методичних семінарів-тренінгів для педагогів середньої та вищої освіти.

Зміст і результати дисертаційного дослідження висвітлено в 10 наукових працях, з них 9 одноосібних та 1 стаття у співавторстві, а саме: 3 – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, 7 публікацій, у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації. Аналіз змісту публікацій дає підстави стверджувати, що наукові положення,

висновки, що були отримані в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

7. Структура та зміст дисертації

Дисертанткою чітко, науково коректно обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи та вибір теми, сформульовано мету й завдання дослідження, а також зроблено висновки відповідно до визначених завдань.

На позитивну оцінку заслуговує організація дисертаційної роботи. Дисертантка у строгій послідовності до логіки наукового пошуку коректно сформувала науковий апарат, правильно визначила об'єкт і предмет роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (405 найменувань, з них 137 іноземними мовами), додатків. У роботі вміщено 23 таблиці та 3 рисунка. Основний текст дисертації викладено на 204 сторінках, загальний обсяг роботи – 277 сторінки.

На окрему детальну увагу заслуговує аналіз власне структурних розділів та змісту дисертаційної роботи Вакулової І.В., які повною мірою виявили її високий рівень спеціальної і загальнотеоретичної підготовки до специфіки об'єкту та предмету дослідження, рівень знань в даній області та суміжних областях, що межують з її напрямом проведення дослідження.

У першому розділі дисертації Вакуловою І.В.. «Теоретичні основи проблеми розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов» представлено теоретичну складову дослідження у розрізі соціальної та наукової площини; схарактеризовано базові поняття дослідження; проаналізовано зарубіжний досвід розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці.

Логіка другого розділу дисертації «Організаційно-педагогічні засади розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов» зумовила необхідність вивчення питання стану фахової підготовки майбутніх учителів

іноземних мов та проведення відповідної діагностики. На наш погляд, тут дисертантка конструктивно обґрунтовує організаційно-педагогічні засади розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов та логічного обґрунтовує необхідність у застосовування інноваційних принципів емерджентності, холістичності, студентоцентризму, концепції 4К, кордомедійності, інтеріоризації, імерсивності тощо.

У третьому розділі дисертації «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних засад розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов» Вакуловою І.В. представлено дослідно-експериментальну перевірку обґрунтованих та розроблених організаційно-педагогічних засад розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов. Ґрунтовний аналіз результатів респондентів експериментальної та контрольної груп, проведений на основі контрольного-порівняльного методу, довів достовірність ефективності запропонованої системи розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці.

Варто зазначити, що досліджувані положення дисертації логічно вмотивовані, належним чином структуровані, мають змістовне наукове обґрунтування. На всіх етапах дослідження проглядається вияв власних наукових позицій, володіння різноманітними методами дослідної роботи.

Представлені додатки дають можливість унаочнити представлене дослідження і підтвердити його теоретичну та практичну значущість.

Представлені додатки дають можливість унаочнити представлене дослідження і підтвердити його теоретичну та практичну значущість.

8. Дотримання академічної доброчесності

Зміст дисертації та публікацій Вакулової І.В. свідчить про системний синтез та глибокий аналіз науково-педагогічної літератури з питання розвитку інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці та нормативно-

правової бази, які автор представляє у вигляді цитат або відповідних узагальнень у змісті дослідження, що дає підстави стверджувати про достовірність та високу ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Узагальнення трактувань науковців та власне осмислення змісту та структури ключової дефініції дослідження дозволило запропонувати Вакуловій І.В. авторське трактування окремих понять.

Відтак, дисертація Вакулової Ірини Василівни та наукові публікації, в яких висвітлено основні наукові здобутки дисертації, виконано на високому науковому рівні з дотриманням академічної доброчесності.

9. Дискусійні положення та зауваження

Оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження Вакулової І.В. та відзначаючи переваги роботи, не можемо не висловити певні рекомендації, зокрема:

- поглибити розкриття поняття «фахова підготовка»;
- зміст роботи був би значно посилений, якби здовувачка більш детально описала застосування інноваційних технологій в іншомовній підготовці майбутніх учителів іноземних мов у процесі розвитку їхнього інноваційного потенціалу;
- було б доцільним конкретизувати роль і місце інноваційного потенціалу в діяльності вчителя іноземних мов.

Висловлені рекомендації не знижуть загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Вакулової Ірини Василівни, а лише є побажанням до уточнення та поглиблення інформації наукового і методичного характеру.

10. Загальний висновок і оцінка дисертації

Дисертація Вакулової Ірини Василівни «Розвиток інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки, є завершеним самостійним, актуальним науковим,

цілісним дослідженням, яке містить наукову новизну, теоретичне і практичне значення, повністю відповідає обраній спеціальності. Робота виконана на високому науково-методичному рівні та має вагомим теоретичне і практичне значення. Здійснене дослідження має практичну спрямованість одержаних результатів, що в подальшому дозволить успішно розв'язувати проблему підготовки майбутніх учителів іноземних мов та зарубіжної літератури на вітчизняних теренах освіти.

Дисертація Вакулової Ірини Василівни «Розвиток інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 №261(зі змінами), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри іноземних мов
і методик їх навчання Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Наталія КОШАРНА

